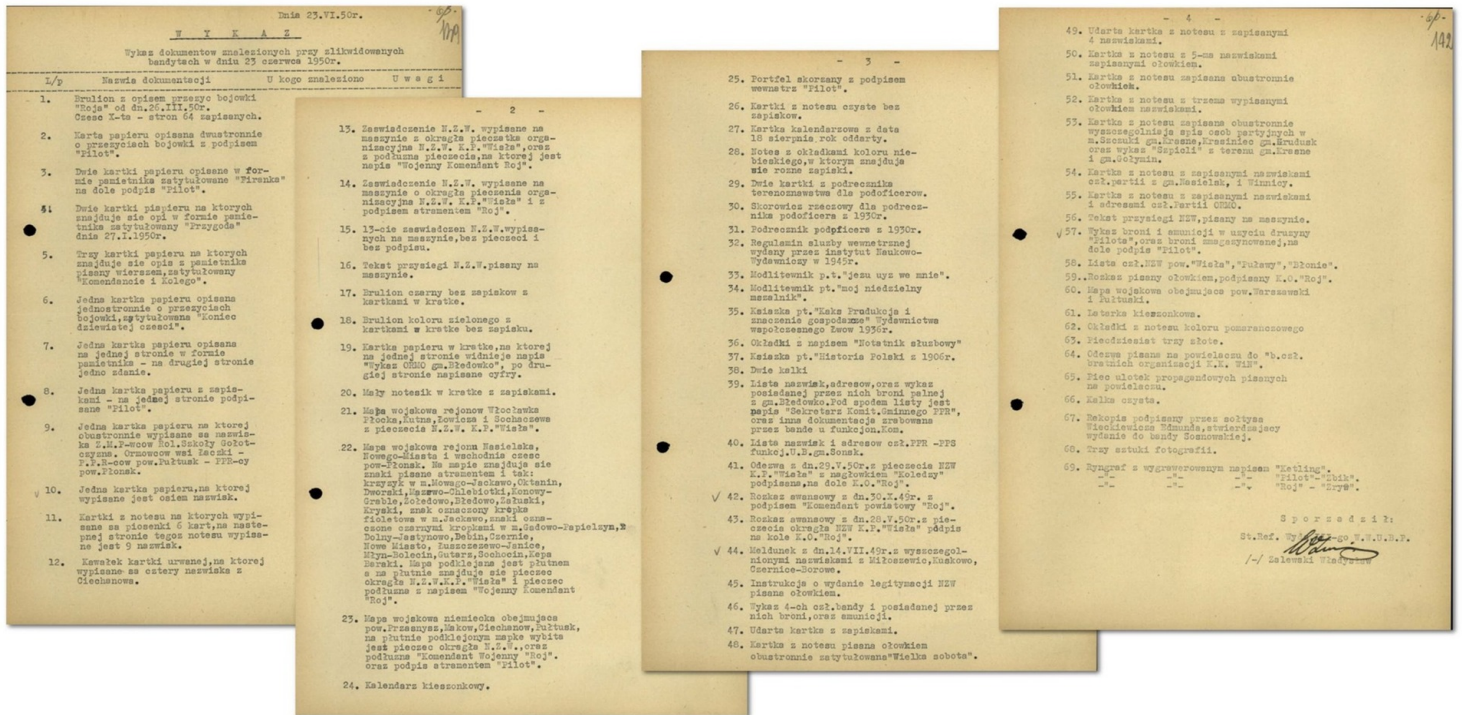

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/podziemie-antykomunisty/92714,Ostatni-boj-Pilota.html>

Wykaz dokumentów znalezionych przy zlikwidowanych bandytach w dniu 23 czerwca 1950 r. (z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Ostatni bój „Pilota”

OKRES HISTORYCZNY

(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: ELŻBIETA STRZESZEWSKA 23.06.2022

23 czerwca 1950 r., w nierównej walce z żołnierzami Korpusu Bezpieczeństwa Publicznego i funkcjonariuszami bezpieczeństwa polegli członkowie patrolu Władysława Grudzińskiego ps. „Pilot”, należące do oddziału Narodowego Zjednoczenia Wojskowego pod dowództwem st. sierż. Mieczysława

Dziemieszkwicz ps. „Rój”.

Do likwidacji patrolu „Pilota” przyczynił się agent bezpieczeństwa ps. „Bartosz”, wcześniej zaufany współpracownik „Roja”, który udzielał schronienia jemu i jego ludziom. Pozyskany do współpracy na podstawie kompromitujących materiałów (tj. dotyczących współpracy z NZW) powiadomił 22 czerwca 1950 r. funkcjonariuszy PUBP w Pułtusku o tym, że:

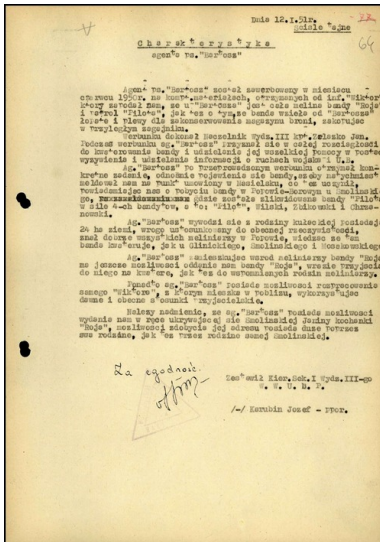
„(...) banda w sile 4-ech osób pojawiła w lasu położonym w pobliżu m. Popowo-Borowe”.

Po dokładnym sprawdzeniu ustalono, że partyzanci szukali schronienia u jednego z gospodarzy – współpracownika oddziału „Roj” – Wacława Smolińskiego.

Sam Wacław Smoliński, w trakcie zeznań złożonych w siedzibie PUBP w Pułtusku 27 czerwca 1950 r. w następujący sposób przedstawił wydarzenia z 23 czerwca (zachowano pisownię oryginału):

„Pyt. Podajcie datę ostatniego pobytu bandy »Roj« u »Was«?”

Odp. Ostatnio raz było to w dniu 23.VI.50 r. w czasie kiedy wojsko Polskie likwidowało tę bandę, przyszli oni do mnie o godz. około 5-tej rano, a było ich czterech, a to »Roj« »Pilot« »Zryw« i »Twardowski« pamiętam jak wpadli na podwórko zdyszani i weszli do stodoły, prosza mnie abym ich schował bo wojsko otoczyło wies. Ja zaś odrzekłem, że kryjówka popsuta, więc gdzie Was schowam, po tych słowach bandyci z „Rojem” na czele, udali się do zytu obok rosnącego, dodaje, że po upływie trzech godzin usłyszałem strzały, co dalej było tego nie wiem”.

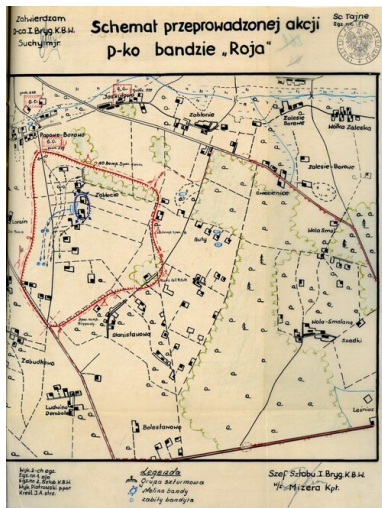

Charakterystyka agenta ps. „Bartosz”, sporządzona przez ppor. Józefa Karubina, kierownika Sekcji I Wydziału III WUBP w Warszawie, 12 stycznia 1951 r. (z zasobu IPN)

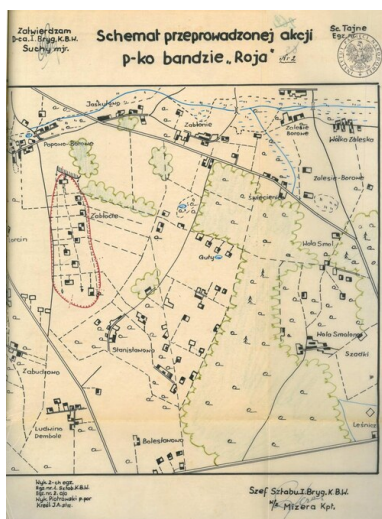
Zaalarmowany doniesieniem „Bartosza” szef PUBP w Pułtusku powiadomił WUBP w Warszawie oraz mjr. Edwarda Suchego, dowódcę I Brygady KBW.

Opracowany plan działań

Zgodnie ze znajdującym się w zasobie Archiwum IPN opisem operacji przeprowadzonej przez żołnierzy Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego 23 czerwca 1950 r. w Popowie Borowym w skład Grupy Operacyjnej biorącej udział w akcji wchodziły: 10., 12. i Specjalna Kompania Specjalnego Baonu, Specjalna Kompania Brygady, II Batalion Strzelców oraz kursanci z Kursu Celowniczych RKM-ów.

Schemat przeprowadzonej akcji przeciwko bandzie „Roja”

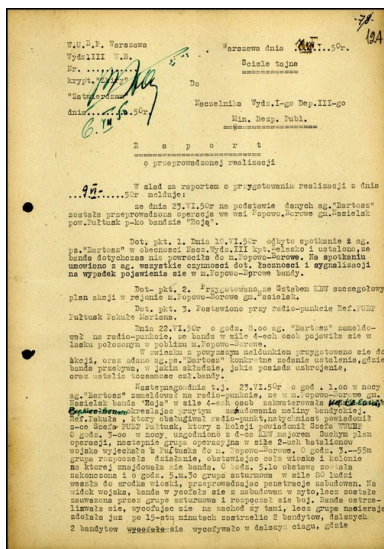
Schemat przeprowadzonej akcji przeciwko bandzie „Roja” (Nr 2)

Raporty organów bezpieczeństwa nie zawierają informacji, które potwierdziłyby, że

zastrzelili się sami, aby uniknąć schwymania.

Ponadto w trakcie działań wykorzystano 9 psów, 2 pancerki (samochody pancerne) i 25 samochodów służbowych. Do obserwacji wydarzeń i patrolowania terenu wykorzystano samoloty. Łącznie w akcji wzięło udział 500 żołnierzy. Opracowany plan działań zakładał, że bezpośrednim atakiem miała zająć się Specjalna Kompania Specjalnego Baonu, natomiast pozostałe pododdziały miały okrążyć przeciwnika i zabezpieczyć teren.

Po przybyciu na miejsce i przeszukaniu zabudowań stwierdzono, że poszukiwani opuścili już zabudowania Smolińskiego, zauważono natomiast ślady prowadzące na pole. Za zbiegami posłano przewodnika z psem. Do tragicznych wydarzeń doszło ok. 300 metrów od zabudowań, na polu z żytem. W wyniku wymiany ognia z żołnierzami KBW członkowie patrolu „Pilota” ponieśli śmierć na miejscu. Raporty organów bezpieczeństwa nie zawierają informacji, które potwierdziłyby, że zastrzelili się sami, aby uniknąć schwymania.

„Raport o przeprowadzonej realizacji”, sporządzonego przez Władysława Zalewskiego, st. ref. Wydziału III WUBP w Warszawie, 7 lipca 1950 r. (fragment 1/3)

77-
AB

- 2 -

w końcu natrafili na obywatela, oraz 8 osobach powojny. Po
kiluminatach minął podziemi i w końcu znaleźli wioskę, gdzie
właśnie znajdował się ich cel. Wówczas bandy grupy 1000
właśnie w tym czasie, oraz było, w których brzożę się bandy. Kiedy
człowiek do pnia, około dnia 23.11.50r.

Operacja była prowadzona od 4-tych maja 1950r. w
KEM i 20.11.50r. w czasie której znaleźli 4-ech bandytów,
których podlegał szereg świadków społeczni respondentów:

- 1/ DOKUMENTACJA: Mieszkańcy pa. "No" 4-ech bandy, posiadał broń
pistolet i automat M-44
- 2/ WILSKI Oskar pa. "Eryk" z. "Pielęgniarska" i "Kodory" ze Szkoły
ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" -
wys. 1,68 m, ciem. włosy, ciem. oczy, posiadał 10 mm pistolet
"Kodory" i automat M-44
- 3/ SZYBOWSKI Hieronim pa. "Włodzisław" z. "Kodory" -
ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" -
wys. 1,68 m, ciem. włosy, ciem. oczy, posiadał 10 mm pistolet
"Kodory" i automat M-44
- 4/ CZERNIŃSKI Stanisław pa. "Włodzisław" z. "Kodory" i "Anieli" z.
"Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" -
wys. 1,68 m, ciem. włosy, ciem. oczy, posiadał 10 mm pistolet
"Kodory" i automat M-44

Planowano spotkanie raportowe z pamiętnikami świadków
bandy, oraz inne dokumenty.

Opisanie zdobyto broń:

- 1 automat M-44
- 2 automaty M-44
- 1 karabin KEM
- 1 pistolet M-44
- 1 pistolet typu "Kodory"
- 3 granaty i 204 szt. amunicji różnej.

W sprawie w/w broń ustalono, że broń KEM
jest bronią samobójczą, 10 granatów samobójczych i 200 sztuk amunicji
Kodory, którego zamierzała w kierunku 2. br. ur. 20.11.1920r. w.
20.11.1920r. jest również samobójczą bronią samobójczą. W dniu
marca 50r. podczas dokonywania rewizji w cel. 20.11.1920r. w.
Opatowa.

Strat "Kodory" nie było.

Na podstawie szereg świadków stwierdzono i otrzymano
dokumentację, że podczas likwidacji został ujęty pa. "No"
wraz z patrola "Pilot". Wynagrodzenie szereg świadków
"Noja" Pa. Ankiel Barbary, aresztowanego obecnie cel. bandy

„Raport o przeprowadzonej
realizacji”, sporządzonego przez
Władysława Zalewskiego, st. ref.
Wydziału III WUBP w Warszawie,
7 lipca 1950 r. (fragment 2/3)

74-
AB

- 3 -

"Noja" oraz szereg bandy "Noja" Komendy 10.11.1950r. który
operacja rozpoznania i w celu zlikwidacji w/w bandy, oraz
posiadania przez "Noja" jak bliżej na stronie polubowu, oraz
faktura okradła kartach od postać artystycznego pod holonem
lawa w/w pa. "Noja" co w rzeczywistości stwierdzono w dniu
ogłoszenia likwidacji.

z dokumentacji ustalono przy zabitach bandytach w/w
se w dniu 23.11.50r. wraz z pa. "Pilot" z. "Kodory" -
ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" -
wys. 1,68 m, ciem. włosy, ciem. oczy, posiadał 10 mm pistolet
"Kodory" i automat M-44
- 2/ WILSKI Oskar pa. "Eryk" z. "Pielęgniarska" i "Kodory" ze Szkoły
ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" -
wys. 1,68 m, ciem. włosy, ciem. oczy, posiadał 10 mm pistolet
"Kodory" i automat M-44
- 3/ SZYBOWSKI Hieronim pa. "Włodzisław" z. "Kodory" -
ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" -
wys. 1,68 m, ciem. włosy, ciem. oczy, posiadał 10 mm pistolet
"Kodory" i automat M-44
- 4/ CZERNIŃSKI Stanisław pa. "Włodzisław" z. "Kodory" i "Anieli" z.
"Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" - ur. 20.11.1920r. w. "Kodory" -
wys. 1,68 m, ciem. włosy, ciem. oczy, posiadał 10 mm pistolet
"Kodory" i automat M-44

Planowano spotkanie raportowe z pamiętnikami świadków
bandy, oraz inne dokumenty.

Opisanie zdobyto broń:

- 1 automat M-44
- 2 automaty M-44
- 1 karabin KEM
- 1 pistolet M-44
- 1 pistolet typu "Kodory"
- 3 granaty i 204 szt. amunicji różnej.

W sprawie w/w broń ustalono, że broń KEM
jest bronią samobójczą, 10 granatów samobójczych i 200 sztuk amunicji
Kodory, którego zamierzała w kierunku 2. br. ur. 20.11.1920r. w.
20.11.1920r. jest również samobójczą bronią samobójczą. W dniu
marca 50r. podczas dokonywania rewizji w cel. 20.11.1920r. w.
Opatowa.

Strat "Kodory" nie było.

Na podstawie szereg świadków stwierdzono i otrzymano
dokumentację, że podczas likwidacji został ujęty pa. "No"
wraz z patrola "Pilot". Wynagrodzenie szereg świadków
"Noja" Pa. Ankiel Barbary, aresztowanego obecnie cel. bandy

„Raport o przeprowadzonej
realizacji”, sporządzonego przez
Władysława Zalewskiego, st. ref.
Wydziału III WUBP w Warszawie,
7 lipca 1950 r. (fragment 3/3)

W trakcie starcia 23 czerwca 1950 r. w Popowie Borowym z KBW i UB poległ Władysław Grudziński ps. „Pilot” oraz podlegli mu żołnierze NZW: Kazimierz Chrzanowski ps. „Ketling”, „Wilk”, Hieronim (Heronim) Żbikowski ps. „Gwiazda”, „Twardowski” oraz Czesław Wilski ps. „Zryw”, „Brzoza”. Ponadto w wyniku akcji aresztowano cztery osoby

„(...) za współpracę z bandą »Roja« i melinowanie ich”.

Pochowani w nieznanym miejscu

Jednak z raportów powstałych po zakończeniu akcji wynika, że zarówno dowództwo KBW, jak i funkcjonariusze urzędu bezpieczeństwa, byli przekonani, że jednym z poległych jest st. sierż. Mieczysław Dziemieszkiewicz ps. „Rój”.

Do dziś nie wiadomo, gdzie zostali pochowani „Pilot” i jego żołnierze. Pozostała pamięć o ich bohaterskiej śmierci, której jedyną oznaką przez wiele lat był krzyż stojący wśród pól nieopodal miejsca, w którym zginęli.

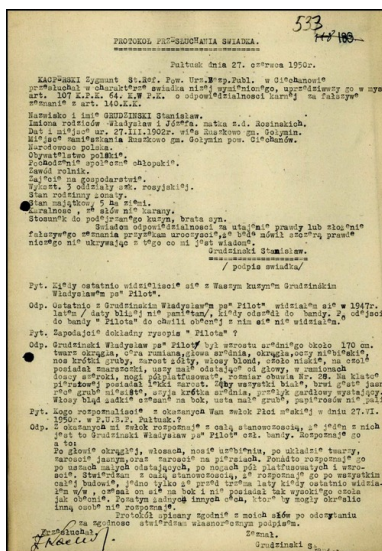
Przesłuchania osób aresztowanych oraz członków rodzin zabitych doprowadziły do pełnej identyfikacji Kazimierza Chrzanowskiego, Hieronima (Heronima) Żbikowskiego oraz Czesława Wilskiego.

Wątpliwości pojawiły się dopiero w przypadku czwartego ciała, rozpoznanego przez większość przesłuchanych, w tym nawet przez szwagra Aleksandra Kownackiego, jako ciało „Roja”. Jedynie Stefania Dziemieszkiewiczowa, matka „Roja”, nie potwierdziła, że okazane jej zdjęcie, jedno z kilku wykonanych post mortem, przedstawia zwłoki jej syna Mieczysława. Dopiero 27 czerwca kuzyn „Pilota”, Stanisław Grudziński, potwierdził jego tożsamość.

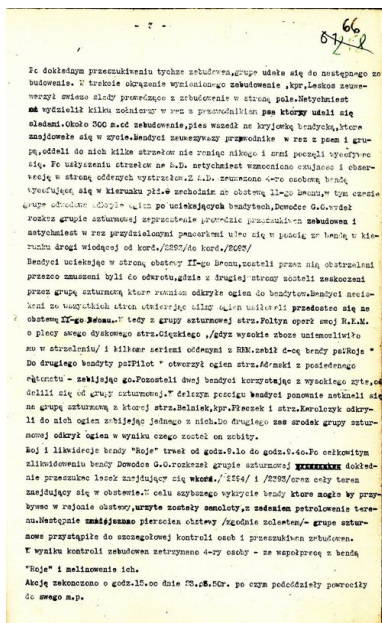
Tego samego dnia zeznawał również Wacław Smoliński (zachowano pisownię oryginału):

„Pyt. Podejrzany poznał zabitych bandytów, a będących w Urzędzie i którego z nich?

Odp. W czasie okazywania mi zwłok zabitych bandytów rozpoznałem dokładnie, i twierdzą że są to bandyci ps. »Roj«, którego nazwiska nie znam, drugi z nich to ps. »Pilot« także nazwiska nie znam, dwóch następnych to Wilski Czesław, uprzednio zam. Popowo ps. »Zryw«, oraz Zbikowski Heronim zam. Popowo ps. »Twardowski«”.

**Protokół przesłuchania świadka,
Stanisława Grudzińskiego,
kuzyna Władysława
Grudzińskiego ps. „Pilot”.
Pułtusk, 27 czerwca 1950 r. (z
zasobu IPN)**

Fragment „Opisu Operacji przeprowadzonej przeciwko bandzie »Roja« w m. Popowo-Borowe /2294/ gm. Nasielsk pow. Pułtusk w dniu 23 czerwca 1950 r.”, przedstawionego 26 czerwca 1950 r. przez mjr. Edwarda Suchego, dowódcę I Brygady KBW (z zasobu IPN)

W trakcie akcji w ręce bezpieczeństwa wpadły broń oraz dokumenty i przedmioty należące do zabitych, w tym ryngrafy, zdjęcia i część pamiętników prowadzonych przez Władysława Grudzińskiego. Zdobyte tą drogą informacje zostały wykorzystane przez bezpieczeńkę podczas opracowywania dalszych działań operacyjnych skierowanych przeciwko żołnierzom podziemia niepodległościowego.

Do dziś nie wiadomo, gdzie zostali pochowani „Pilot” i jego żołnierze. Pozostała pamięć o ich bohaterskiej śmierci, której jedyną oznaką przez wiele lat był krzyż stojący wśród pól nieopodal miejsca, w którym zginęli. Po latach dodano do niego tablicę z nazwiskami poległych.

Pułtusk dn. 5.V.51r.
Sędzia tajne

28 34
85

C H A R A K T E R Y S T Y K A

Osoba "Wilk" Chrzanowski Kazimierz ps.
WIP w Pułtusku stwierdza że Chrzanowski Kazimierz z Juliana ur.
4.III.1923r. w Sędziem gm. Obycz pow. Pułtusk zastąpił zam. Onaty -
Bogusławski gm. Wiskice pow. Pułtusk i ślubowany dn. 23.IV.50r.)
Kawaler, z zawodu rolnik, pochodzenie obywatelskie, rodzice posiadali
gospodarstwo rolne o powierzchni 20 ha ziem.

Do PUBP wstąpił na roli wry rodzinnej wyrażając do org.
nie stwierdzono i czasie skłamał i niechętnie odmówił wstąpienia na roli
wyznającemu org. nie ustalono i tak również wyodrębny z organizacji
nie stwierdzono. Po wywołaniu w m-cu lutym 1950r. wstąpił do bandy
"Wilk" dokonując kilku napaść na obywateli radzieckie i obywateli
-socy demokratycznych funkcji w m-cu lutym 1950r. brał udział
w napaści w dniu 10.IV.50r. na karczma gm. Wiskice gdzie obrabował
500.000 zł. (stara rat.) oraz zabijał osł. PUBP w Pułtusku
w dniu 23.IV.50r. w czasie napaści na karczma gm. Wiskice
Pułtusk i EW został zabity w wal Powowo-Borowo gm. Wiskice.

Obito 2 egz.

/-/ Madziar Stefan kpt.

Charakterystyka Kazimierza Chrzanowskiego ps. „Wilk”, „Ketling”, sporządzona przez kpt. Stefana Madziara, szefa PUBP w Pułtusku, 5 maja 1951 r. (z zasobu IPN)

Pułtusk dn. 5.V.51r.
Sędzia tajne

-9-
0

C H A R A K T E R Y S T Y K A

Osoba "Wilk" Chrzanowski Kazimierz ps.
WIP w Pułtusku stwierdza że Chrzanowski Kazimierz z Juliana ur.
4.III.1923r. w Sędziem gm. Obycz pow. Pułtusk zastąpił zam. Onaty -
Bogusławski gm. Wiskice pow. Pułtusk i ślubowany dn. 23.IV.50r.)
Kawaler, z zawodu rolnik, pochodzenie obywatelskie, rodzice posiadali
gospodarstwo rolne o powierzchni 20 ha ziem.

Do PUBP wstąpił na roli wry rodzinnej wyrażając do org.
nie stwierdzono i czasie skłamał i niechętnie odmówił wstąpienia na roli
wyznającemu org. nie ustalono i tak również wyodrębny z organizacji
nie stwierdzono. Po wywołaniu w m-cu lutym 1950r. wstąpił do bandy
"Wilk" dokonując kilku napaść na obywateli radzieckie i obywateli
-socy demokratycznych funkcji w m-cu lutym 1950r. brał udział
w napaści w dniu 10.IV.50r. na karczma gm. Wiskice gdzie obrabował
500.000 zł. (stara rat.) oraz zabijał osł. PUBP w Pułtusku
w dniu 23.IV.50r. w czasie napaści na karczma gm. Wiskice
Pułtusk i EW został zabity w wal Powowo-Borowo gm. Wiskice.

Obito 2 egz.

/-/ Madziar Stefan kpt.

Charakterystyka Czesława Wilskiego ps. „Zryw”, sporządzona przez kpt. Stefana Madziara, szefa PUBP w Pułtusku, 5 maja 1951 r. (z zasobu IPN)

Pułtusk dn. 5.V.51r.
Sędzia tajne

10

C H A R A K T E R Y S T Y K A

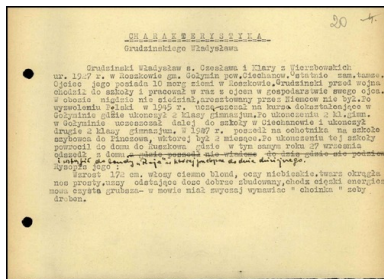
Osoba "Wilk" Chrzanowski Kazimierz ps.
WIP w Pułtusku stwierdza że Chrzanowski Kazimierz z Juliana ur.
4.III.1923r. w Sędziem gm. Obycz pow. Pułtusk zastąpił zam. Onaty -
Bogusławski gm. Wiskice pow. Pułtusk i ślubowany dn. 23.IV.50r.)
Kawaler, z zawodu rolnik, pochodzenie obywatelskie, rodzice posiadali
gospodarstwo rolne o powierzchni 20 ha ziem.

Do PUBP wstąpił na roli wry rodzinnej wyrażając do org.
nie stwierdzono i czasie skłamał i niechętnie odmówił wstąpienia na roli
wyznającemu org. nie ustalono i tak również wyodrębny z organizacji
nie stwierdzono. Po wywołaniu w m-cu lutym 1950r. wstąpił do bandy
"Wilk" dokonując kilku napaść na obywateli radzieckie i obywateli
-socy demokratycznych funkcji w m-cu lutym 1950r. brał udział
w napaści w dniu 10.IV.50r. na karczma gm. Wiskice gdzie obrabował
500.000 zł. (stara rat.) oraz zabijał osł. PUBP w Pułtusku
w dniu 23.IV.50r. w czasie napaści na karczma gm. Wiskice
Pułtusk i EW został zabity w wal Powowo-Borowo gm. Wiskice.

Obito 2 egz.

/-/ Madziar Stefan kpt.

**Charakterystyka Heronima Żbikowskiego ps. „Twardowski” ,
sporządzona przez kpt. Stefana Madziara, szefa PUBP w Pułtusk,
5 maja 1951 r. (z zasobu IPN)**

Charakterystyka Władysława Grudzińskiego ps. „Pilot” (z zasobu IPN)

Żołnierze patrolu „Pilota” ponieśli śmierć walcząc do końca o wolną i niepodległą Polskę. Za wybitne zasługi dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, dowódca patrolu, Władysław Grudziński, został w 2009 r. odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, a w 2018 r., wraz ze swymi podwładnymi, mianowany pośmiertnie na stopień podporucznika.

Fotografia Kazimierza
Chrzanowskiego (z zasobu IPN)

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ